Dm

ADM

de maasgouw

LIMBURGS TIJDSCHRIFT
VOOR GESCHIEDENIS, TAAL EN KUNST

Onder Redactie van

Louis Baron de Crassier, Prof. Mr. B. Hermesdorf, Dr. J. Tesser S.J. en Dr. A. Kessen, Redactie-Secretaris.

1944 • No. 2
Maart – April

Grevenbicht - Heinsberg

DE geschiedschrijving van Grevenbicht is nog duister en verward. Het brengen van licht en orde wordt bemoeilijkt, niet enkel door het ontbreken van de noodige documenten, doch mede door ons onvermogen om de bestaande stukken goed te verstaan. In veel oorkonden, vooral in die van ouderen datum, is slechts sprake van Beecht, Biecht, Bicht, enz. en wordt geen onderscheid gemaakt tusschen Obbicht en Grevenbicht. Voor zoover we konden nagaan, dateert de naam Grevenbicht eerst uit het einde der 14e eeuw. Habets geeft hem voor het jaar 1400 [1]).

Ongetwijfeld heeft dit feit zijn beteekenis voor de naamsafleiding. De term „Bicht" wordt door Habets blijkbaar verstaan als een eigennaam van een in deze streek stroomende beek [2]); hij blijft etymologisch duister. Wat het eerste lid van den naam betreft, gaan Eversen en Meulleners uit van de klaarblijkelijke tegenstelling tusschen Obbicht en Grevenbicht en verstaan „greven" als moerasgrond, laaggelegen land. We krijgen dan a.h.w. Neerbicht tegenover Obbicht [3]). Hiertegen kan men als bezwaar doen gelden, niet enkel dat een dergelijke naamsvorming ongewoon is, doch evenzeer dat het oude Obbicht, dat in de 17e eeuw in de Maas verdween, zeker niet minder drassig was dan Grevenbicht [4]). Baron de Crassier verstaat Grevenbicht als „Bicht van den graaf" en wel van den graaf van Gulik [5]). Deze laatste naamsafleiding is op zichzelf zeer goed en uit vele andere voorbeelden bekend. Ze kan dus den voorkeur verdienen, doch met één groot voorbehoud: in geen geval in verband met het graafschap Gulik (sinds 1356 hertogdom), zooals nader zal blijken. De beide plaatsnamen vormen dus geen tegenstelling. „Ob" in Obbicht, beteekent dus niet „hoog", ook niet „aan de bovenloop gelegen", doch heeft evenals het fransche „sur" den algemeenen zin om een ligging aan een rivier aan te duiden.

Is eenheid van naam vóór de 15e eeuw ook een aanduiding van eenheid van gebied en van landsheer in Obbicht en Grevenbicht? Minstens in de 14e eeuw schijnen we dit reeds te kunnen ontkennen. De verscheiden gegevens zijn moeilijk tot één rechtsgebied te herleiden en zouden ons tot tegenstrijdigheden voeren. Toch is voorzichtigheid hier geboden, wijl het meermaals voorkomt, dat iemand zich als heer van een bepaalde plaats betitelt, terwijl hij er slechts een vrije (allodiale) landhoeve bezit. Geschreven documenten plaatsen ons soms voor onoplosbare raadsels. Het is in dit verband te betreuren, dat aanvullende documenten als eeuwenoude plaatselijke benamingen van hoeven en straten, enz. in onzen tijd zoo gemakkelijk verdwijnen.

In elk geval is Grevenbicht als afzonderlijk territoriaal gebied zeer oud. Wanneer het als heerlijkheid is uitgegeven, bleef onbekend. Misschien heeft zich bij deze territoriale vormingen ook de Maasinvloed doen gelden. Merkwaardig is wel dat op het einde der 18e eeuw vrijwel alle Maasdorpen aan beide zijden der rivier onderhoorigheden bezaten. Een samenvattende studie hierover is nog niet verschenen [6]).

Zijn dus Obbicht en Grevenbicht als rechtsgebied onderscheiden, dan stelt zich de vraag, hoe we de oorkonden hebben te verstaan waarin enkel de naam Bicht voorkomt; op welk territoriaal gebied heeft dat stuk betrekking: Obbicht dan wel Grevenbicht? Eversen en Meulleners [7])

remisen, boomgaard en moeshof, omringt van eenen weyer, dienende tot exploitatie van ontrent negentien hectaren, twintig aren, voorts een kleen huys onbewoond met een denne-bosken, maakende deel van voors. goed, alles in pagting bij C. Janssen, H. Smeets, W. Geurts, Jan en Peter Greuteleers. Dit goed is gelegen onder de gemeentens van Broekhuizenvorst en Swolgen, Canton Horst." De aankooper ervan was Pierre De Weerth, grondeigenaar, wonende te Elberfeld, voor de som van 10.500 franken.

Wijlen pastoor M. J. Janssen van Meerlo zegt geheel ten onrechte in zijne nagelaten aanteekeningen, dat huize de Kolk werd verkocht aan de echtelieden Christianus Hafmans en Johanna Frederika Witthoff, die toen wel de Roobeek onder Wellerlooi aankochten.

Vermoedelijk heeft de Weerth zijne huizing kort daarna van de hand gedaan aan genoemde personen, daar in het begin dezer eeuw hun kleinzoon Julius Cesar Hermanus Johannes Hubertus van der Heijden (geb. te Nijmegen 3 Jan. 1849, en ongehuwd te Arcen overleden den 5 Febr. 1930), zoon van Wilhelmus Hubertus en Johanna Maria Josephina Hafmans, in bezit was van huize de Kolk.

Circa 1850 werd huize de Kolk bewoond door Freule Sophie von Montigny, eene dochter van Ridder Andreas Testard de Montigny en Charlotte Gravin van en tot Hoensbroeck, die zich eene groote weldoenster der armen toonde.

Na haar dood (9 Oct. 1869) vertrok hare niet met name genoemde zuster, die met haar op de Kolk woonde, naar elders.

Daarna werd het kasteeltje eenigen tijd bewoond door Constant Alphons de Rijk, wiens echtgenoote Maria Salomé Hubertina Verbruggen, er 3 Aug. 1873 overleed; en vervolgens door Ferdinand van Dijck-Haffmans.

Bovengenoemde Julius van der Heijden was van plan de Kolk af te breken en althans het woonhuis, dat erg vervallen was, opnieuw op te trekken. Hij begon het slooperswerk, maar toen de muren tot op den kelder afgebroken waren, veranderde hij van gedachte, en verkocht de heele Kolk met ap- en dependentie aan Henricus Hermans van den Beerendonck. Nadat deze op de oude fundamenten een nieuw woonhuis had laten optrekken, huwde hij met Maria Beatrix Coenders van Lottum en ging op „de Kolk" wonen, waar reeds zijn eerste kind Gerardus Coenders geboren werd op 28 April 1905.

Toen hij, na eenige jaren, jong stierf heeft zijne weduwe nog een paar jaar verder geboerd, maar ten slotte de Kolk verpacht aan de echtelieden Jan Jenneskens en Antonia Thielen. van Meerlo, totdat eene dochter van Hermans, Jeannette genaamd, huwde met Jan van Wanroy van Overloon, die thans de boerderij de Kolk bewonen. En aangezien hun huwelijk nog altijd kinderloos is, zou de Kolk nog wel eens van bezitters kunnen veranderen.

JAN VERZIJL

GERAADPLEEGDE BRONNEN :

Louis Baron de Crassier, *Dictionnaire historique du Limbourg Neerlandais de la période féodale à nos jours* (Suite) in de *Publications*, T. 67 (1931), blz. 56.

Dr. Robert Scholten, *Beitrage zur Geschichte von Wissel und Grieth* (1890), blz. 185.

M. J. Janssen, *Historie der aloude heerlijkheid Spraeland-Oostrum* in de *Publications*, T. 33 (1896—97), blz. 72.

J. Verzijl, *Families uit Horst* in *De Maasgouw*, 50e jrg. (1930), blz. 64.

Hof van Gelderland 1707. P—Z. Proces Jan Prayon en Hubert Goossens als man van Clara Margaretha Prayon tegen den schout Reiner Thomas Wierix.

M. J. Janssen, *Een weinig bekend architect: Jacob Sprenger* in *De Maasgouw*, 40e jrg. (1920, blz. 22—23.

Minuten Notaris Louis Dirix Roermond No. 140. Rijksarchief in Limburg.

Mededeelingen van J. L. van Soest, rustend pastoor te Lottum.

Tin

IN de Jura et Privilegia der stad Roermond Deel I folio 128 komt een verklaring voor over de soort en kwaliteit van het tin, dat in de 16e eeuw te Roermond vervaardigd werd.

Uit deze verklaring, welke door twee tingieters omstreeks 1600 werd afgelegd, blijkt, dat er drie soorten tinwerk vervaardigd werden:

Fijn tin — tin zonder lood — gemerkt met hamer en kroon, en na ± 1550 met roos en kroon.

Keur — op drie pond tin één pond lood — gemerkt met het wapen der stad.

Half werk — op één pond tin 1¼ pond lood — gemerkt met het meester-teeken.

We laten hier de verklaring in haar geheel volgen.

„Vercleerongh van de differentie des Thiens gedaen deur den alden dries kannegieters und peter der kannegieter.

Fijn thien is dat puer is sonder eenich loot,

Halffwerck is daer vijff vierdel ponts loots is onder een pont fijn thiens, ende wordt geteeckent mit die merck des meijsters daert van gemaeckt wordt,

Cuer is daer onder drij pont fijns thiens eijn pont loots onder is, ende wordt mit der stadt waepen geteeckent.

Vercleert daerenboven der alde dries kannegieter, dat voor sestich jaren op alle fijn thien geslagen is worden hamer en croon, dan naederhandt is t'selve verandert worden ende in plaetse van hamer en croon, roos en croon geslagen, dan en heeft die verandering der mercken naturam substantiae niet verergert, dan is even fijn, ende goedt gebleven, gelijck het oock moet, den wheer dan die meesters daeronder eenige valscheijt bedreven."

Roermond. M. S.

Boekbesprekingen

RODENSIA

Ieder lid van ons Genootschap weet van het bestaan der Annales Rodenses, tenzij hij nog nooit het genoegen had Mgr. van Gils te ontmoeten . . . Maar niet velen zullen van den tekst zelf, laat staan van de problemen, die er door opgeworpen worden, kennis hebben genomen. Het is daarom wel de moeite waard de aandacht te vragen voor de grondige onderzoekingen van Dr. P. C. Boeren, die reeds vastgelegd zijn (er zal meer volgen) in zijn beide publicaties onder den hierbovenstaanden titel, waarvan Deel I den ondertitel draagt: *Wanneer werden de Annales Rodenses geschreven?* en Deel II: *Het leven van Ailbertus van Antoing, Stichter van Rolduc.* Beide deelen zijn verschenen resp. in 1941 en 1942 bij Gebr. van Aelst, Maastricht-Vroenhoven.

Het origineele handschrift van de Rolducsche kloosterkroniek werd in de eerste helft van de vorige eeuw uitgeleend aan den Akenschen archivaris Quix en kwam bij zijn plotselingen dood in 1843 in handen van een familielid, dat het geleende exemplaar aan de abdij niet heeft willen teruggeven of- verkoopen, zoodat het met de heele bibliotheek van Quix is opgekocht door de Staatsbibliotheek te Berlijn. Er bestaan eenige heele of gedeeltelijke afschriften en twee uitgaven resp. door S. P. Ernst, Luik 1853, en door Pertz-Wattenbach in de Monumenta Germaniae Historica, Scriptores, XVI, 688—723 (met een verspringing der pagineering van 688 op 699). Laatstgenoemde uitgave omvat slechts het met een middeleeuwsche hand geschreven gedeelte, dat loopt over de jaren 1104—1157, en zou volgens Boeren beter gedekt worden door den titel in de 17e eeuwsche archiefinventaris der abdij: Historia fundationis Abbatiae Rodensis ab anno 1104 et annotata redituum eiusdem, d.i. Geschiedenis der stichting van de Abdij Rolduc vanaf 1104 en aanteekeningen over de inkomsten daarvan.

Dit oudste gedeelte zou volgens Pertz door drie verschillende *personen* zijn geschreven, volgens Prof. Oppermann door drie verschillende *pennen;* volgens eerstgenoemden was het voltooid omstreeks 1158, volgens Oppermann tusschen de jaren 1176—78, omdat de schrijver-met-de-drie-pennen twee van de 14 onechte onder de 20 oudste oorkonden der abdij heeft gebruikt en die onechte oorkonden zijn vervaardigd omtrent 1175. Dit zou dan bevestigd worden door de betrekkingen der Annales Rodenses tot twee andere bronnen.

Dr. Boeren meent nog een *nieuwe* bron voor onze Annales te kunnen aanwijzen, (maar heeft Oppermann daar al niet op gewezen in zijn: De Oudste Oorkonden uit Kloosterrade en de Annales Rodenses, Publications LVI (1920). Overdruk blz. 43?) n.l een doodenkalender of Anniversarium Rodae. In ieder geval komt aan Boeren de verdienste toe dit Anniversarium weer uit de Annales te hebben gereconstrueerd. En daar nu in de Annales de sterfdatum wordt aangeteekend bij de vermelding van iemands intrede in het klooster, en dit ook nog gebeurt in de laatste jaren 1151—1157 door één en dezelfde hand, moet deze hand minstens een menschenleeftijd na 1157 geschreven hebben, dus ± 1190. Het springt aanstonds in het oog van hoeveel belang voor de dateering de onderzoekingen naar het schrift zijn, maar tevens, om het maar meteen te zeggen, dat het een tamelijk hopelooze zaak lijkt langs dezen weg tot een oplossing te komen. Hoe scherpzinnig Dr. Boe-